

Marin Škrgatić

AKCIJA «OLUJA»

Medalja "Oluja" kojom su odlikovani svi sudionici u vojno-redarstvenim operacijama odlukom prvog Predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana, 26. rujna 1995. godine.

Nedjelja, 30. srpnja 1995. godine, 9,30 sati. Krenuo sam prema crikveničkoj tržnici i sreo poštara. Taj inače vrlo susretljiv i prijazan gospodin ovog je puta na moj pozdrav odgovorio okretanjem glave. Iz toga sam zaključio da me kod kuće čeka poziv za vojnu vježbu, o kojoj se «šuškalo» već tjedan dana. Požurio samo kući, navukao uniformu, ostavio poruke za poslovne partnere, oprostio se s obitelji i kre-

nuo na zbornu mjesto. Tamo me dočekala «grobna tišina». Stotinjak vojnika čekalo je prijevoz i šuteći gledalo u pod. Nakon ulaska u autobuse krenuli smo put Like.

ZEMLJA

Isti dan smo u Otočcu zadužili oružje sa streljivom i krenuli prema prvoj crti bojišnice. O samoj akciji, koja će kasnije uslijediti, nije se govorilo, ali sudeći prema količini bojevog streljiva i dodatnoj opremi za prvu pomoć, moglo se zaključiti da to neće biti redovita vojna vježba. Prvi položaj koji je zauzela jedinica, kojoj sam pripadao, nazvan je Gradina 2. S tog se položaja lijepo vidio Podum, koji je pripadao tzv. SAO Krajini i rampa UNPROFOR-a, koja je označavala granicu.

Naš zadatak bio je čuvanje položaja, što znači stražarenje i nadziranje dijela neprijateljskog teritorija. Idiličnost prirode Gacke doline, ovog puta nije nas mogla oduševiti, bez obzira na to što je i vrijeme bilo prekrasno. U tišini smo se mijenjali na stražarskim mjestima, a sama straža proglašena je «mrtvom» što znači da se puca bez upozorenja. Osim nas desetak, te šumskih životinja i ptica, tu nikoga više nije bilo. Tako smo ptice hranili kruhom, a sirom voluharice, koje su u toj divljini bile toliko pitome da su jele iz ruke. Ježevi su po noći bili vrlo neugodni, jer njihov hod po suhom lišću zvuči kao prikradanje čovjeka. Tu smo boravili do 2. kolovoza, kada smo prebačeni na novi položaj. Tijekom promjene odredišta imali smo pravo na jedno telefonsko javljanje obitelji. Ono što sam tada rekao supruzi bilo je kratko i jasno. Idemo dalje i pusa.

U predvečerje 2. kolovoza uredili smo logorište na samom vrhu brda Panos. Divlja priroda i novi prijatelji puhovi. Te nestašne i lijepe životinje jedine su remetile naš noćni mir, bolje reći nemir, skaćući sa stabla na stablo i glasajući se sa «pusi, pusi». «Mrtva straža», kao i obično, te užurbane pripreme za artiljerijsku paljbu. Naime, naša jedinica u sklopu 133. Domobranske pukovnije, imala je zadatak dati podršku pješadiji u oslobađanju okupiranog prostora. Ono što smo radili bilo je navođenje dalekometnih projektila i čuvanje odstupnice pješadiji. U četvrtak, 3. kolovoza, nakon priprema, s vrha Panosa proučavali smo smjer djelovanja. Vrhovine, staro četničko uporište, bile su u prvom planu. Još nam nije bilo jasno, kada će i da li, početi akcija. Jasnije nam je bilo u predvečerje, kad smo počeli brojiti autobuse beogradske registracije i firme «Lasta». U dvadesetak autobusa stalo je sigurno tisuću «vikend-četnika». Da li su to bili arkanovci ili šešeljevci, ne znam. Ti su avanturisti imali i smisla, za samo njima svojstven, humor. Unaprijed su slavili pobjedu, pa su i nas «počastili», putem razglasa, svojim čuvenim «narodnim pesmama» (rastezaljkama), kao što su: «Mi smo najjači», «Spremite se, spremte četnici», «Ti si žena mog života» itd.

Oko 23 sata počela je stizati i naša pješadija. Tada smo svi dobili posebne oznake na uniformu radi međusobnog prepoznavanja. Iako nam se činilo da još uvijek neće biti stvarnog sukoba, ove su nam oznake dale do znanja da on nije daleko.

VATRA

Petak, 4. kolovoza, 4,30 sati. Počinje bubnjanje minobacača. Naša pješadija kreće s Panosa prema Zalužnici, Škarama i Podumu. U 6,00 počinjemo navoditi projektile iz Orkana (višeraketnih bacača) na Vrhovine.

Moram napomenuti da je u ratnim okolnostima odnos zapovjednog kadra prema vojnicima sasvim drukčiji nego u mirnodopskim. Nije bilo grubog zapovijedanja, već su bile upute i poziv «Idemo dečki!». Upravo zato u našim je redovima vladala, moglo bi se nazvati, odgovorna disciplina. Tog dana, 4. kolovoza u 4,30 u jutro počeli smo se upoznavati s pojavom koju nazivamo strah. Taj sastavni dio obrambenog mehanizma svima je poznat od rođenja. Ovaj oblik straha ne spada ni u jedan oblik koji sam do sad proživio. Nagovještaj početka blizine smrti pretvara se u smirenu koncentraciju s pojačanim radom osjetila, a vojnika pretvara u stroj za borbeno djelovanje.

Tek kasnije, prema nekim iskustvima, može biti posljedica (PTSP) čak i nakon više godina. Čudio sam se, gledajući filmove, prizorima ratnih masakra i pitao sam se je li to moguće. Kako ti vojnici bezglavo srljaju u opasnost. Sada znam da taj strah postoji i djeluje u svom specifičnom obliku poput opijata. Rat je očito čovjeku u krvi.

Artiljerijsko djelovanje, sa svih strana, trajalo je do deset sati. Nakon toga je sve utihnulo. Po nama je pucao neprijateljski tenk, kojeg smo poništili jednom maljutkom (čuvena protuoklopna raketa ruskog porijekla na daljinsko upravljanje). Osim tenka, četnički su minobacači tukli po našim položajima i po selima s civilnim stanovništvom, kao i po Otočcu. U 13 sati počela je ponovno intenzivna obostrana artiljerijska paljba, koja je završila oko 15 sati. Oko 16 sati počinje stvarna pješadijska borba. Strojnice, ručni bacači i bombe stvorili su nestvarnu simfoniju ratnih zvukova koji se pamte doživotno. Nakon 18 sati čuju se još samo pojedinačni pucnjevi, a nakon toga uslijedila je tišina. Tišina je, u ovim uvjetima, neka vrsta usporenog vremena, pa je tako naša napetost rasla. Oko 20,30 sati vraćaju se prvi pripadnici naše pješadije, a za njima i prvi lakši ranjenici. Tada smo saznali za poginule i ranjene, te smo pokrenuli akciju za njihovo izvlačenje. Sanitet je bio vrlo dobro organiziran, a mi smo pomagali kao osiguranje i pri nošenju. Tu je noć preko Panosa u Sinac, a poslije u Otočac prebačeno sedamdesetak lakše ili teže ranjenih vojnika. Tada smo se suočili s jednim nedostatkom. Bila je to voda.

VODA

Naša logistika radila je besprijekorno. Imali smo dovoljno hrane, sokova, mlijeka i cigareta. Vodom nas je opskrbljivao jedan vlasnik konja iz Sinca. Kako smo bili na terenu nedostupnom vozilima, jedina mogućnost je bila dostava vode konjem, mazgom ili magarcem. Taj gospodin u petak, 4. kolovoza nije donio vodu. Kad smo ga zvali rekao je da se boji da će mu ubiti konja. Mi smo mu pokušali objasniti kako neprijatelj ipak prvo puca u vojnike, a tek nakon toga u konje. On je spustio slušalicu i više se nije javljao. Tako smo ostali bez vode, a u svemu tome najteže je bilo ranjenicima. Koliko znam, taj čovjek nikad nije pozvan na odgovornost. Nije nam preostalo ništa drugo, već pijenje vode iz nekoliko mlaka kišnice, u koju smo ubacivali tablete za dezinfekciju vode. Uz to smo progutali i punoglavce. No, ni te vode nije bilo dovoljno, pa smo već u subotu pred večer bili na rubu halucinacija, a trebalo je izdržati do kraja, koji se još nije nazirao.

Subota, 5. kolovoza uglavnom je prolazila mirno, uz nekoliko pucnjeva iz strojnice i minobacača. U 13 sati poslali smo desetak raketa, kao opomenu, na Vrhovine. I to je bilo sve. Oko 16 sati primijetili smo veliku koncentraciju kamiona i autobusa pred općinskom zgradom u Vrhovinama. Na to nismo reagirali, jer je bilo očito da se spremaju u bijeg. Noć sa subote na nedjelju bila je uglavnom mirna. Nedostatak vode mučio nas je i dalje i tada smo konačno shvatili kolika je njena stvarna vrijednost.

ZRAK

Nedjelja, 6. kolovoza 1995., 10 sati. Najavljen je pokret i promjena odredišta. Vraćamo se na Gradinu 2. Uz put srećemo srnu, koja nas je mirno promatrala upitnim pogledom. Kako smo se spuštali s vrha Panosa, sve nas je više štipao za nos miris baruta. Cijela je dolina bila prekrivena barutnim dimom, koji je izgledao poput žuto-smeđe maglice. Kakve to posljedice može ostaviti na život flore i faune, čistoću vode i zdravlje ljudi, vjerojatno znaju samo stručnjaci koji se time bave.

Po dolasku na Gradinu 2 zauzeli smo položaj s kojeg smo mogli nadzirati Podum i granicu s rampom UNPROFOR-a. Iz daljine su prema nama dopirali zvuci strojnice. To je naša pješadija stizala sa suprotne strane. Od Crnog vrha, preko Pogledala i Glavaca prema Podumu, Zalužnici, Škarama i Vrhovinama. Pucnjava se rasplamsala oko 17 sati kada su pripadnici UNPROFOR-a pokrenuli tenk, vjerojatno, s namjerom da krenu u pomoć «golorukom narodu». Netko iz našeg stožera otišao je službenim automobilom i objasnio im da ih držimo na

nišanu s maljutkom i da im nije pametno napasti nas. Nakon nekoliko ispaljenih rafala oko naših glava, s tenkom su se povukli u svoju postaju. Vjerujem, da su ti unproforci krenuli u akciju bez odobrenja svojih nadređenih. Kao što smo kasnije vidjeli, oni su sa srpskim seljacima imali vrlo razvijene trgovinske odnose. U trgovinama i krčmama točilo se češko pivo, prodavale češke konzerve, kobasice i cigarete. Prema tome smo zaključili da su ti trgovci-vojnici bili češkoga porijekla, a da smo im mi pokvarili posao.

Nedjelja, 6. kolovoza, 17,30 sati. Za nas službeno završava akcija «Oluja». Saznajemo da je 5. kolovoza oslobođen Knin. Tada nam je postalo jasno zašto su četnici u subotu iznenada pobjegli. Ostali su samo oni najtvrdokorniji, tj. starci s barem pedesetak godina kontinuiranim četničkim iskustvom. Među njima bilo je mnogo umirovljenih oficira bivše JNA, koji su itekako spretno baratali oružjem. Naravno, svi su bili u civilu, ali zato naoružani «do zuba».

Ponedjeljak, 7. kolovoza. Spuštamo se s Gradine 2 u sela kao dopuna pješadiji. Naime, još je bilo skrivenih neprijatelja, koje je trebalo zarobiti i razoružati. Na poljima su nas dočekala stada, od pucnjave, ošamućenih krava i ovaca, a po voćnjacima su se skrivale pobješnjele, dakle opasne, svinje. Jedna je jedinica, ne znam točno koja dobila zadatak da krave pomuže u zemlju, kako bi im vimena bila spašena od upale. Taj je prizor prvi put nakon nekoliko dana izmamio osmjehe na licima vojnika. Sistematski su pretraživane kuće, dvorišta i staje. Nismo se mogli dovoljno načuditi. Svaka druga kuća posjedovala je pravi arsenal oružja. Od minobacača pa do lakog pješadijskog oružja. U nekim su dvorištima bili instalirani minobacači s točno označenim koordinatama. To su oni koji su tijekom rata tukli po Otočcu. Sincu i ostalim selima na našoj strani. Ciljevi su im, osim vojnih, bili sakralni objekti, ugostiteljski i ostali civilni. Tako su gotovo srušene katoličke crkve u Otočcu i Sincu. Na tom području niti jedna pravoslavna crkva nije oštećena.

Napredovali smo oprezno, upozoreni da bi neke kuće mogle biti minirane, a bunari s vodom zatrovani. Na to nismo naišli u Zalužnici i Škarama, no kasnije smo čuli da je toga bilo u Vrhovinama. Ova je akcija trajala nekoliko dana, nakon čega smo se smjestili u Sincu, kao pričuveno osiguranje. Tu smo boravili do 23. kolovoza, kada smo razdužili oružje i krenuli kući.

POVRATAK

U Novom Vinodolskom svečano su nas dočekali predstavnici Grada. Uz pozdravni govor priređena je fešta uz obilno praćenje medija (TV, novine). Isto je

bilo u Bribiru, a zatim u Crikvenici. Obitelji vojnika i ostali građani dočekali su nas kao prave pobjednike. Iako smo bili premoreni, ovakav nam je doček itekako godio. Ljeto je još trajalo i vrijeme nas je poslužilo da se okupamo i u moru. Divno je bilo razmišljati o tome kako je rat završio i kako je došlo vrijeme za stvaranje planova o budućnosti.

Početak jeseni došlo je do masovnog vraćanja radnih knjižica. Prema procjeni, u cijeloj je Hrvatskoj 60% branitelja ostalo bez posla. Poslodavci, koji su rat uglavnom gledali iz prikrajka i bavili se «privatizacijom» imovine hrvatskoga naroda, sada su «sretnike» koji su preživjeli doslovno bacili na ulicu. To je potaklo osnivanje raznih institucija za zaštitu branitelja, koje se danas bave isključivo same sa sobom, trošeći novac poreznih obveznika. Branitelji su i dalje bez posla, iako se postotak nezaposlenih smanjio, pa rade kao povremeni nadničari, nadobudni poduzetnici ili primaju socijalnu pomoć. Naoko povoljni krediti poduzetnim braniteljima uništili su i ono malo nade u svjetliju budućnost. Znalci, osnivači glomazne administracije, svojom progresivnom birokratizacijom oduzeli su prostor proizvodnji i Hrvatsku pretvorili u trgovinsko-administrativni tranzit s naglaskom na rasprodaju. U takvoj atmosferi iskreni su branitelji izgubili volju za stvaranjem i vjeru u napredak. Uostalom, nakon završetka rata, a tome je već devet godina, ekonomska silazna putanja je još uvijek u tijeku. Nije dovoljno samo obnoviti fasade, skupim kreditima, već treba

Spomen-obilježje u Zalužnici s imenima poginulih u akciji "Oluja" na tom području gdje svake godine preživjeli sudionici polažu vijence u znak sjećanja.

zaposliti ljude koji će ih i otplatiti. Osim nezaposlenosti, branitelje su pogodile i ostale bolesti. Od progresivnog karcinoma umrlo je dvadesetak pripadnika 133. Domobranske pukovnije, a broj oboljelih od vijetnamskog sindroma (PTSP) još nije poznat zbog vremenske distance i nevoljkog prihvaćanja zdravstvenih službi koje su za to plaćene. Prema izvorima objavljenim u medijima tridesetak tisuća branitelja u Hrvatskoj traži posao.

TERORIZAM

Osim akcija «Medački džep» i «Blijesak», «Oluja» je također proglašena zločinačkom. O tome se ovih godina neprekidno piše i govori. U optužbama se spominju civili s jedne strane i hrvatska vojska s druge. Činjenica je da smo mi hrvatski vojnici bili u vojničkoj uniformi. Oni pak, s druge strane, fotografirali su se u civilu. To što su bili obilnije naoružani od nas i pucali po našem stvarno civilnom stanovništvu, Međunarodni sud u Den Haagu ne zanima. Uostalom, svagdje u svijetu teroristi djeluju u civilu, a vojska i policija ih spriječava u djelovanju. Hrvatska je u svakom slučaju obranila svoj teritorij, a natruhe o etničkom čišćenju su zlonamjerne optužbe s ciljem usađivanja krivnje u svijest jednog naroda.

PORUKA

Ovo kako sam opisao «Oluju» moj je subjektivni doživljaj i neka mi moji suborci oprostite, ako sam nešto izostavio. Što se pak tiče posljedica koje sam opisao, pretpostavljam da bi se netko trebao barem ispričati ljudima koji su, udišući barutni dim, stradavali na bojišnicama. U svakom slučaju, ugodnije je nositi kravatu nego pušku. Neka se i nosači kravata jednom smiluju nosačima pušaka, koji su im omogućili nastavak nošenja kravata.

Sažetak

Autor opisuje osobne impresije s pozicije običnog vojnika, sudionika vojno-re-darstvene akcije "Oluja". Opis zbivanja svojevrstan je dnevnik, u kojem se isprepliću elementi preživljavanja s borbenim djelovanjem. Kontrast između života prirode i ljudskog ponašanja još više naglašava apsurdnost položaja u kojem se nalaze ljudi zaraženi virusom rata. Pri kraju teksta autor, s ogorčenjem, analizira današnju poziciju hrvatskih branitelja.

Ključne riječi

Akcija «Oluja», šumske životinje, vojnici, UNPROFOR, četnici, teroristi.

Summary*Marin Škrgatić • ACTION "OLUJA"*

The author describes impressions of a common soldier who took part in the military action "Oluja". It is a kind of diary which connects fighting for survival and war. Contrast between the life on nature and man's behaviour stresses the absurd situation of people infected by the virus of war. At the end the disillusioned writer analyses the actual situation of Croatian soldiers.

Keywords

Action "Oluja", wild animals, soldiers, UNPROFOR, Cetnics, terrorists

Bilješka o autoru

Marin Škrgatić, Crikvenica, propagandist i fotograf, sudionik Domovinskog rata (CZ i izvjestitelj s bojišnice) i akcije «Oluja».